

вного мотиву у зростанні рівня монетизації економіки, що спричинений розвитком фінансово-кредитного ринку України.

Рівень монетизації показує стан забезпеченості економіки країни грошовими засобами. Важливість даного показника впливає із цілей монетарної політики, а саме – забезпечення потреби економіки у грошах. Існує багато факторів які визначають рівень монетизації в країні, серед них можна виділити: інституційну особливість побудови грошово-кредитної системи, бажанням економічних суб'єктів зберегти визначену долю грошових залишків у власних портфелях багатства (психологічними факторами), збалансованістю реального та фінансово-кредитного сектору, поширення альтернативних платіжних засобів і т.ін.. За останні п'ятнадцять років коефіцієнт монетизації в Україні зріс у п'ять разів з 11,5% у 1996 році до 54,6% у 2010 році. Якщо зростання рівня монетизації у період 1996-2000 років, може бути пояснений інституційними змінами в економіці України, то основною причиною зміни коефіцієнта монетизації у період після 2000 року, як показав наш аналіз, став розвиток фінансово-кредитного сектору.

1. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України // Наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі: [сайт]. – Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua/file/link/98071/file/Dodatok1.doc> – Назва з екрана. 2. Каменецкий И.А. Коэффициент монетизации в условиях многовалютной денежной системы [текст] / Каменецкий И.А. // Вестник СПбГУ. Сер. 5. – 2002. – Вып. 1 (№ 5). – С. 53-61. 3. Наумен-

кова С.В. Проблемы преодоления негативного влияния глобальных диспропорций та формування нового геофінансового механізму [текст] / Науменкова С.В., Міщенко С.В. // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 23-36. 4. Дубянский А.Н. Реформирование современных систем денежного обращения и теория параллельных денег [текст] / Дубянский А.Н. // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2008. – Сер. 5. Вып. 3. – С. 59-68. 5. Статистичний бюлетень (електронне видання) за 2011 рік [Електронний ресурс] // Національний банк України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Statist/Electronic%20bulletin/elbul_2011_xls_archiv.zip – Назва з екрана. 6. Статистичний бюлетень (електронне видання) за 2008 рік [Електронний ресурс] // Національний банк України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Statist/Electronic%20bulletin/elbul_2008_xls_archiv.zip – Назва з екрана. 7. Бюлетень Національного банку України № 12/2005 (153) [Електронний ресурс] // Національний банк України: [сайт]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Publication/econom/Buletin/2005/Bull-12_05.pdf – Назва з екрана. 8. Індеси споживчих цін у 1993 – 2010рр. [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики: [сайт]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.org/uk/operativ/operativ2006/ct/cn_rik/isc/isc_u/isc_per_u.htm – Назва з екрана. 9. Структура сукупних витрат домогосподарств у 1999-2009рр. [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> – Назва з екрана. 10. Любкіна О.В. Посилення системних ризиків глобальної фінансової системи та трансформація регуляторної моделі у фінансовому секторі [текст] / Любкіна О.В. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2011. – Вип. 127. – С. 9 – 13. 11. Показники діяльності банків за 2000-2010 рр. [Електронний ресурс] // Асоціація українських банків: [сайт]. – Режим доступу: http://aub.org.ua/index.php?option=com_archive_docs&show=1&menu=104&Itemid=112 – Назва з екрана. 12. Рожко О.Д. Вплив міжнародних фінансових організацій на глобалізаційні процеси та ефективність використання їх кредитних ресурсів в Україні / Рожко О.Д., Рак Р.В. // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2008. – №102. – С. 44-47.

Надійшла до редколегії 16.01.12

УДК 330.341.1

М. Мякий, асист. (КНУ імені Тараса Шевченка)

ОСОБЛИВОСТІ МУЛЬТИЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

У статті досліджуються і узагальнюються взаємозв'язки та взаємовплив коротких, середніх та довгих циклів економічної кон'юнктури.

Ключові слова: фінансова криза, національна економіка, цикли економічної кон'юнктури.

В статье исследуются и обобщаются взаимосвязи и взаимовлияния коротких, средних и длинных циклов экономической конъюнктуры.

Ключевые слова: финансовый кризис, национальная экономика, циклы экономической конъюнктуры.

The article studies and summarizes the interconnection and interaction of short, medium and long cycles of economic activity.

Key words: financial crisis, the national economy, cycles of economics.

Криза 2007-2009 рр. вирізняється на тлі інших криз з часів Великої Депресії своїм широким поширенням, глибиною та тривалістю. За оцінками МВФ, падіння глобального ВВП у 2009 році склало 0,6%. Особливо постраждали розвинені країни (-3,16%), тоді як ті, що розвиваються, зберегли тенденцію до зростання (+2,38%).

Вчені сьогодні до сих пір продовжують пошук причин і каталізаторів кризи. Ще більше дискусій ведеться стосовно майбутнього шляху розвитку національних економік. Одним із підходів до пояснення такої нетипової глибини кризи та можливих траєкторій майбутньої динаміки є усвідомлення мультициклічності економічного розвитку, тобто синхронізації та одночасного співпадіння різних за своєю природою, походженням та тривалістю циклів. Зокрема, наголошується, що окрім фінансової кризи на іпотечному ринку США, однією з передумов глобальної кризи 2007-2009 рр. стала низхідна фаза великого кондратьєвського циклу, пов'язана із досягненням ліміту розвитку п'ятого технологічного укладу. Цю думку висловлювали такі вітчизняні науковці як В.Гець, А.Гальчинський, М.Згуровський, А.Чухно та інші [2, 3, 5, 9]. Якщо ця гіпотеза справдиться, то світова економіка навряд чи зможе повноцінно одужати щонайменш до 2020-2025 року.

Основні ідеї стосовно великих циклів сформувалися у 20-40-х роках ХХ ст. під впливом праць М. Кондратьє-

ва, Л. Троцького, Й. Шумпетера та групи європейських економістів. Пізніше, теорія довгих хвиль досліджувалася такими вченими як Е.Манделем, В.Ростоу, Г.Меншем, Дж.Форрестером, К.Фріманом, К.Перес, Я. ван Дейном, а також когортою російських науковців – С.Меньшиковим, С.Глазєвим, Ю.Яковцем, Л.Клименко, С.Рум'янцевом та ін.

На жаль, більшість послідовників М.Кондратьєва відійшли від його оригінальних ідей, пропонуючи своє трактування природи довгих хвиль. Сьогодні головною детермінантою великих циклів вбачається стрибкоподібна інноваційна динаміка, зміна технологічних укладів та структур в суспільстві. Згідно такого підходу, період з 2000 р. по 2009 р., а також криза 2007-2009 рр. розглядаються як переломний момент циклу – перехід від його висхідної до низхідної хвилі.

Хоча теорії окремих видів циклу кон'юнктури є добре розробленими в економічній науці, проблема мультициклічності розвитку економіки є мало вивченою. Для розуміння сутності сучасних економічних процесів у їх цілісності та взаємозв'язку необхідні детальні дослідження взаємодії та взаємовпливу різних циклів між собою.

Метою статті є дослідження взаємозв'язку циклів кон'юнктури різної тривалості та їх впливу на глибину кризи 2008-2009 рр.

Вперше, ідею мультициклічності висловив Й. Шумпетер. Він намагався об'єднати малі, середні та великі цикли в одну універсальну модель. Згідно неї, один цикл Кондратьєва складається з 6 середніх циклів (Жульєра), кожен з яких, в свою чергу, містить 3 малих цикли (Кітчина). Така модель виглядає досить привабливою з теоретичного боку, але на практиці, на жаль, такої строгості побачити неможливо. Тим не менш, це не заперечує той факт, що розвиток економічної системи пов'язаний водночас з циклами різної тривалості.

Короткі цикли (або цикли запасів) були відкриті Дж.Кітчином у 1923 р., який на основі аналізу показників грошового ринку, цін та товарних запасів виявив коливання активності тривалістю в середньому 40 місяців. Ці коливання вчений та його послідовники пов'язали з періодичним дефіцитом та надлишком товарно-матеріальних запасів на складах. Прискорення споживчого попиту в економіці відчувається підприємцями на основі товарних залишків. Якщо вони скорочуються, значить попит перевищує виробництво, ціни зростають, і підприємці починають активно нарощувати випуск для задоволення потреб. З часом баланс попиту-пропозиції зміщується в бік останньої, попит насичується, що призводить до затоварення складів, зниження цін та уповільнення виробництва.

Особливістю цих циклів є те, що вони проявляються в прискоренні та уповільненні економічної динаміки, і не мають вираженої фази кризи в своїй структурі як середні цикли. В цьому сенсі цикли запасів є проявом пері-

одичного порушення рівноваги на споживчому ринку, тоді як середні цикли проявляються у порушенні загальноекономічної рівноваги в цілому.

Перше теоретичне осмислення середніх циклів (7-11 років) здійснив французький вчений К.Жульєр у 1860 р. Пізніше вагомі внески у теорію циклу кон'юнктури зробили К.Маркс, М.Туган-Барановський, А.Пігу, А. Шпітгоф, Г.Кассель, У.Мітчел, Л. фон Мізес та багато інших вчених. Середні цикли, або бізнес-цикли, пов'язуються з оновленням основного капіталу. Саме ці цикли є найбільш рельєфними в процесі економічного розвитку, оскільки саме через них відображається сутність відтворювального процесу, тобто виробництва, обміну, розподілу та споживання в органічній єдності. Загальноприйнятими формами прояву середніх циклів є тенденції в виробництві, цінах та зайнятості.

Концепція довгих хвиль вперше була запропонована М. Кондратьєвим у 20-х роках ХХ ст. На основі емпіричних досліджень вчений припустив, що окрім малих та середніх циклів, які вже були на той момент відомі науковцям, в економіці існують так звані великі цикли, або довгі хвилі. Ці цикли тривають 48-60 років і розвиваються в межах двох фаз: висхідної та низхідної.

На основі такого статистичного аналізу М. Кондратьєв виявив 2.5 довгі хвилі (Табл.1.), і припустив, що з 1920 р. світова економіка, ймовірніше за все, знаходиться у низхідній фазі циклу. Як виявилось пізніше, вчений не помилився. Саме на цей період потрапила наймасштабніша криза сучасності – Велика Депресія.

Таблиця 1. Періодизація довгих циклів за М.Кондратьєвим*

	Висхідна фаза	Низхідна фаза
1 цикл	1780-90 рр. – 1810-17 рр.	1810-17 рр. – 1844-51 рр.
2 цикл	1844-51 рр. – 1870-75 рр.	1870-75 рр. – 1890-96 рр.
3 цикл	1890-96 рр. – 1914-20 рр.	1914-20 рр. – ???

*Джерело: складено автором відповідно до [6]

В ході аналізу, М.Кондратьєв виявив чотири "емпіричні правильності", які були притаманні довгим хвилям [6]:

1) Перед початком нової довгої хвилі, а інколи на самому її початку, відбуваються значні зміни в умовах господарювання в суспільстві. Вони виражаються в глибоких змінах техніки та технології, змінах грошового обігу та залученні нових країн у світову економіку.

2) Періоди підйому великої хвилі характеризуються більшими соціальними заворушеннями у житті суспільства, ніж періоди зниження.

3) Хвилі пониження співпадають з періодами довготривалої депресії сільського господарства.

4) Середні цикли накладаються на великі хвилі кон'юнктури, які посилюють або послаблюють їх. Так, в періоди підйому довгої хвилі, фази зростання середніх циклів тривають довше, а фази падіння – коротше. І навпаки, в періоди довгострокового пониження, середньострокові підйоми тривають недовго, а депресії зазвичай довші та глибші.

Отже, висхідні хвилі циклу Кондратьєва характеризуються прискоренням економічного зростання, розширенням економічних горизонтів, зростанням цін та проценту, а низхідні хвилі – послабленням темпів глобального зростання, зростанням диспропорцій між бідними та багатими країнами, зниженням цін на ключові товари та падінням норми проценту.

Таким чином, складність ідентифікації, діагностики та дослідження сучасних економічних процесів зумовлена накладанням та переплетінням криз і циклів різної тривалості, природи та походження. Таке різноманіття циклічних процесів дуже важко аналізувати, особливо враховуючи їх асинхронність, поліструктурність, множинність причин, симптомів та наслідків, взаємовплив

один на одного. Загалом, це дуже складна та ще мало осмислена наукою проблема.

В даному контексті варто спробувати провести аналіз в двох площинах: по-перше, дослідити взаємодії коротких та середніх циклів, по-друге, вивчити зв'язок між середніми та великими циклами.

1. Результат взаємодії коротких та середніх циклів можна побачити ще у ХІХ ст. В той час вони проявлялися у вигляді проміжних криз часткового перевиробництва в межах 7-11-річного бізнес-циклу. Прикладами проміжних криз були кризи 1793, 1803, 1807, 1815-16, 1829-30, 1841-42, 1854, 1861-62 рр. тощо. Таким чином, середній цикл в ХІХ ст. містив два, за рідким винятком, три коротких цикли. Коли проміжна та циклічна криза накладалися, відбувався повномасштабний спад в економіці.

Сьогодні цикл запасів став коротшим, що пов'язано з пришвидшенням потоків інформації, більш точними методами виміру попиту, гнучкістю виробництва, яка дозволяє реагувати на зростання та падіння потреб ринку майже одразу. Виразність циклу та його вплив на загальноекономічну кон'юнктуру також зменшилися, що стало наслідком зниження ролі товарного виробництва та споживання в сучасному суспільстві на тлі підвищення ролі послуг та інформації, яким не притаманна такого роду циклічність.

В другій половині ХХ ст. взаємодія коротких та середніх циклів виражалася у прискоренні або уповільненні темпів зростання та падіння в межах середнього циклу. На Рис.1 можна бачити взаємну динаміку характерних показників для обох циклів. Цикл запасів впливає на прискорення або уповільнення рівня безробіття, який відображає середній цикл. Наприклад, коли цикл запасів знаходиться у спадній фазі, а економіка – у фазі

кризи середнього циклу, зростання безробіття пришвидшується (1991, 2001, 2008 рр.). Якщо ж криза серед-

нього циклу супроводжується зростаючою фазою циклу запасів, спад уповільнюється (1992, 2002, 2009 рр.).

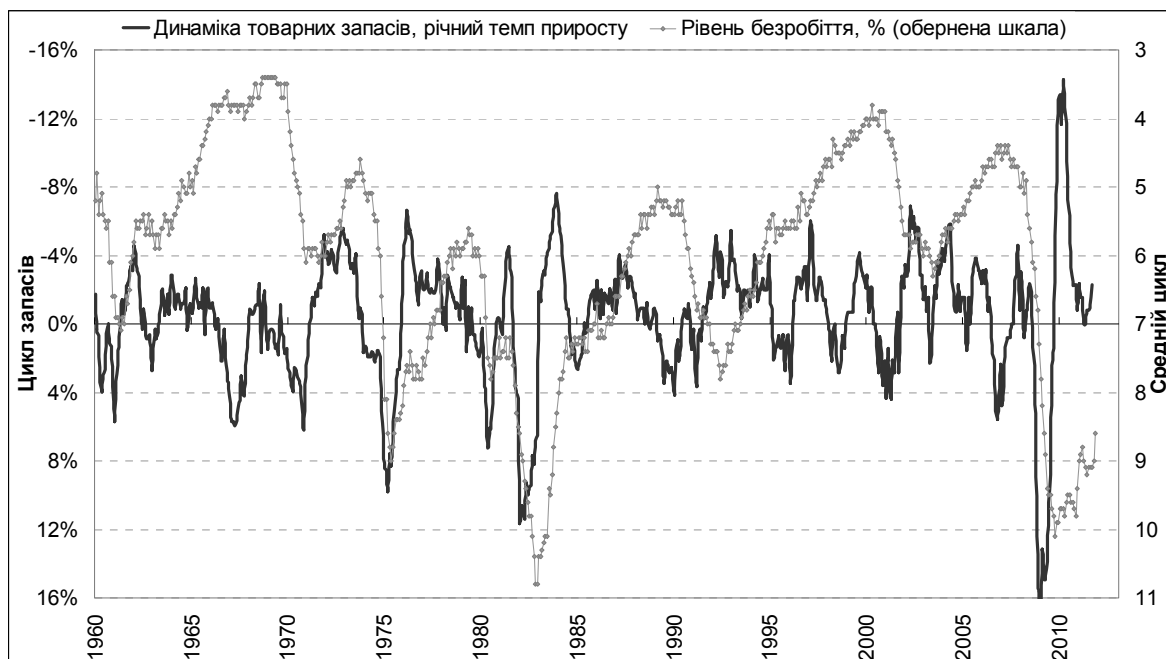


Рис.1. Синхронізація циклу запасів та середнього циклу в економіці США*

*Джерело: складено автором відповідно до [11]

Враховуючи те, що в 3 кв. 2010 року короткий цикл в США знаходився у фазі зниження, а середній цикл – у фазі поживлення, можна очікувати, що в найближчий рік циклічне відновлення економіки США стикнеться з уповільненням.

2. Взаємодія середніх циклів та довгих хвиль Кондратьєва є більш дискусійною та малодослідженою. Це пов'язано з декількома причинами.

По-перше, на думку самого М.Кондратьєва, в період підвищувальної хвилі великого циклу, середні цикли характеризуються нетривалими кризами та інтенсивними підйомами, а в період понижувальної хвилі – навпаки – кризи стають глибшими та тривалішими, а підйоми слабшають. Але сам М.Кондратьєв не робив спробу пояснити це явище. Деякі сучасні зарубіжні дослідження вказують на те, що залежності між середніми та довгими хвилями у координатах темпів економічного зростання розвинених економік за останні 100 років були дуже суперечливими [4]. Краще довгі цикли виявляються в динаміці цін та процентних ставок.

По-друге, серед науковців сьогодні немає єдиного розуміння, в якій фазі великого циклу ми знаходимося. На думку Ю.Яковця, висхідна хвиля п'ятого циклу почалась у 1975–1981 рр., перехід до низхідної хвилі п'ятого циклу – у 2001–2002 рр., а висхідна хвиля шостого циклу розпочнеться з 2030 рр. [10]. А. Акаєв визначає фазу депресії, яка триватиме з 2010 по 2020 рр. [5]. Інші російські вчені вважають, що більш глибока криза розпочнеться в 2012–2015 рр., коли світова економіка досягне нижньої точки низхідної хвилі п'ятого великого циклу [4]. На думку А.Гальчинського кризова фаза останнього великого циклу припадає на 2008–2009 рр. [2]. Існують й інші підходи до періодизації великих циклів Кондратьєва. Ці підходи ґрунтуються на емпіричних дослідженнях, оскільки кожен показник циклу має свою природу і кожен з авторів досліджує динаміку окремих факторів, які вважає першопричиною виникнення циклів. Крім того, проходження хвиль Кондратьєва країнами, що

розвиваються, із запізненням (що зумовлено їх технологічною відсталістю) визначає датування початку і закінчення циклічних фаз у певних інтервалах. Так, на думку фахівців інституту економіки та прогнозування НАН України, великий цикл для економіки України, початок якого припадає на 2000-ні роки, триватиме 40–45 років, включаючи в себе висхідну (тривалість приблизно 20 років) та низхідну (25 років) хвилі та декілька середньострокових циклів [7].

По-третє, малодослідженою є проблема взаємодії середніх та довгих циклів один на одного. Навіть якщо абстрагуватися від позиції деяких науковців, серед яких до речі був і Є.Слуцький, про те, що довгі хвилі були лише статистичним феноменом – результатом накладання циклів меншої тривалості, – проблема взаємодії циклів різної тривалості містить суттєві суперечності [8]. З однієї сторони, великі хвилі визначають характер циклів меншої тривалості (в контексті, в якому розглядав це М.Кондратьєв), проте з іншої – трансформація менших циклів, які входять у довгу хвилю, здатна змінити характер самого великого циклу. Таким чином, це означає, що довга хвиля – не лише надбудова над усіма середніми та малими циклами, а й сам характер довгої хвилі в певній мірі визначається особливостями протікання циклів меншої тривалості. Це вагомий аспект, оскільки на практиці вона ставить цілком логічне запитання перед науковцями. Що саме: глибина кризи 2007-2009 рр. обумовлена низхідною хвилею великого циклу, чи навпаки – низхідна хвиля визначилася саме глибиною цієї кризи?

Таким чином, взаємодія середніх та великих циклів залишається відкритим питанням для науковців і потребує подальшого вивчення. Можна лише сказати, що під час висхідних хвиль (1950-1973 рр.) криз в світі стає менше, а більшість регіонів глобальної економіки розвиваються доволі рівномірно (Табл.2). Натомість низхідні хвилі (1980-2002 рр.) асоціюються зі слабким та нерівномірним економічним зростанням в світі.

Таблиця 2. Середньорічні темпи зростання ВВП на душу населення*

	1913-1950	1950-1973	1980-2002	2002-2008
Західна Європа	0.76%	4.05%	1.84%	1.66%
Північна Америка	1.56%	2.45%	1.95%	1.45%
Східна Європа	0.60%	3.81%	0.40%	5.20%
Колишній СРСР	1.76%	3.35%	-1.12%	7.86%
Латинська Америка	1.41%	2.59%	0.25%	3.28%
Східна Азія	-0.05%	3.78%	3.68%	5.45%
Близький Схід	1.45%	4.47%	0.22%	3.46%
Африка	0.90%	3.87%	-0.10%	5.28%
Світ	0.88%	2.91%	1.50%	3.31%

*Джерело: складено автором відповідно до [12]

Економічна наука довела існування циклів ділової активності різної тривалості. Взаємодія, переплетіння та синхронізація коротких, середніх та великих циклів та криз дають змогу зрозуміти сутність сучасних економічних процесів у їх цілісності та взаємозв'язку. Накладання циклів запасів на бізнес-цикли призводить до прискорення або уповільнення динаміки останніх, тоді як взаємодія між середніми та довгими циклами є менш однозначною і потребує подальших досліджень.

1. Акаев А.А. Современный финансово-экономический кризис в свете теории инновационно-технологического развития экономики и управления инновационным процессом [текст] // Системный мониторинг и региональное развитие // [Акаев А.А., Халтурина Д.А., Коротаев А.В.], за ред. Д.А. Халтурина. – М.: УРСС, 2009. – С. 141–162. 2. Гальчинский А.С. Криза і цикли світового розвитку [текст] / Гальчинський А.С. – К.: АДЕФ-Україна. – 2009. – 392 с. 3. Геєць В. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи [текст] / В. Геєць // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 5 – 23. 4. Гринин Л. Глобальний кризис в ретроспективе: краткая история подъемов и кризисов: от Ликурга до Алана Гринспена [текст] / Гринин Л., Коротаев А. – М.: УРСС, 2010. – 336 с. 5. Згуровський М. Болісне оду-

вання через кризу [текст] / М. Згуровський // Дзеркало Тижня. – 2008. – № 47. – С. 30 – 38. 6. Кондратьев Н.Д. Большие циклы конъюнктуры. Доклады и их обсуждения в Институте экономики [текст] / Кондратьев Н.Д. – М.: Экономика. – 2008. – 767 с. 7. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: у 3-х томах / В.М. Геєць, В.П. Александрова, Ю.М. Бажал, А.М. Гуржій та М.С. Данько; [Геєць В.М., Александрова В.П., Бажал Ю.М., Гуржій А.М., Данько М.С. та інші]; Інститут економіки та прогнозування НАН України; Український форум; за ред. В.М.Геєця, В.П.Семиноженка, Б.Є.Кваснюка. – Т. 3 Конкурентоспроможність української економіки. – К.: Фенікс, 2007. – 556 с. 8. Черняк О. Внесок Є.Є.Слущкого у створення української школи економіко-математичного моделювання [текст] / О. Черняк, Г. Чорноус // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2009. – № 107. – С.6-10. 9. Чухно А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання [текст] / А. Чухно // Економіка України. – 2010. – №1. – С. 4–18. 10. Яковец Ю. Економічні кризи: неизбежная реальность [текст] / Ю. Яковец // Экономические стратегии. – 2004. – № 1. – С. 32–37. 11. Bureau of Economic Analysis [Електронний ресурс] / U.S. Department of Commerce: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.bea.gov>. – Назва з екрана. 12. Statistics on World Population, GDP and Per Capita GDP, 1-2008 AD [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ggdc.net/MADDISON/Historical_Statistics/horizontal_file_02-2010.xls. – Назва з екрана.

Надійшла до редколегії 16.01.12

УДК 336.27

К. Пількевич, асп. (Український держав. ун-т фінансів та міжнародної торгівлі)

ЗОВНІШНЯ ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЯК ДЕТОНАТОР МАЙБУТНІХ КРИЗ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

В статті автор дослідив поточний стан державного боргу України та країн з різним рівнем розвитку в умовах трансформації глобалізаційних процесів, проаналізував перспективи, причини та наслідки його накопичення та подальшого зростання, надає рекомендації щодо адекватної боргової політики в посткризових умовах.

Ключові слова: державний борг, зовнішній державний борг, криза, критичне значення державної заборгованості, бюджетно-податкова політика.

В статье автор исследовал текущее состояние государственного долга Украины и стран с различным уровнем развития в условиях трансформации глобализационных процессов, проанализировал перспективы, причины и последствия его накопления и дальнейшего роста, предоставил рекомендации по адекватной долговой политике в посткризисных условиях.

Ключевые слова: государственный долг, внешний государственный долг, кризис, критическое значение государственной задолженности, бюджетно-налоговая политика.

In this article the author investigated the current state of public debt of Ukraine as well as debts of countries with different levels of development in the context of globalization processes, analyzed prospects, causes and impacts of its accumulation and further growth, provided recommendations for adequate debt policy under post-crisis conditions.

Key words: public debt, external debt, crisis, marginal value of public debt, fiscal policy.

Незважаючи на численні заяви керівників урядів держав і центральних банків про те, що остання світова криза в основному подолана, переважна більшість економічних експертів прогнозує повторення глобальної кризи в найближчє десятиліття XXI століття. Наслідком економічної кризи стало зростання міждержавних дисбалансів, державних боргів і загального конфліктного потенціалу у світі. При цьому проблеми приватного сектору трансформуються в проблеми бюджетної сфери та нарощення державних боргів. Прагнення запобігти фінансовим потрясінням сьогодні без структурного вирішення накопичених проблем може обернутися економічними кризами в майбутньому, а поточний криза стає свого роду детонатором криз майбутніх. На думку переважної більшості економічних експертів слід очікувати, що локальні кризи спровокують нову глобальну кри-

зу, яка вже не обмежиться фінансовою сферою; це буде цивілізаційна криза, що спровокує геополітичний перерозподіл світу [1, с. 114 – 115]. З огляду на це, надзвичайно актуальною проблемою міжнародних кредитних відносин на сьогодні є загальна тенденція щодо нарощення зовнішньої державної заборгованості країн з різним рівнем розвитку в посткризових умовах, що зумовлює необхідність проведення об'єктивної оцінки породжуваних цих процесом викликів.

Свій внесок в розробку проблематики зробили видатні західні економісти – Е.Прасад, Д. Едмістер, М. Боскін, Д. Блейк, Дж. К. Ван Хорн, К. Райнхарт і К.Рогофф, Н. Рубіні, С. Фішер, а також російські вчені, зокрема А. В. Вавілов, Л. М. Красавіна, Д. М. Михайлов, А. Саркісян, Л. Федякіна. Різні сторони аналізу даного питання розкриті у роботах українських вчених, зокрема, у пра-